

# SÅRBARE GRUPPER I GRØNLAND

## KALAALLIT RØDE KORSIATS SÅRBARHEDSANALYSE 2017-18



Kalaallit Røde Korsiat

I samarbejde med Ilisimatusarfik,  
HS Analyse & Icelandic Red Cross



## Sårbare grupper i Grønland

### Kalaallit Røde Kors' Sårbarhedsanalyse 2017 – 18

Udarbejdet af

MarieKathrine Poppel, Steven Arnfjord & Birger Poppel

### Læsevejledning

Nedenstående er samlingen af de fire overordnede undersøgelser i forbindelse med Sårbarhedsanalysen.

På side 3 findes en indholdsfortegnelse, som angiver rækkefølgen af delanalyser mm, men ikke omfanget.

Efter hver undersøgelse vil I finde en kort opsamling. Disse er summarisk gengivet i begyndelsen af rapporten i afsnittet "Sammenfattende vurdering".

Det er gennemgående for det analytiske materiale, at der er tale om kondenseringer. Det samlede datamateriale udgør over 500 sider.

Ud fra denne og i kombination med nærlæsning af de enkelte analyser, kan der gøres tiltag til at udforme en KRK policy-anbefaling.

I bilagene kan I finde hele talmaterialet fra HS-Analyse. Samtidig findes der også litteraturgennemgang og lister med interviewspørgsmål, som kan understøtte, hvorfor forskergruppen er kommet frem til de konklusioner som den er.

## INDHOLD

LÆSEVEJLEDNING	2
INDLEDNING	4
FORMÅLET	5
METODERNE TIL BELYSNING AF SÅRBARHED OG SÅRBARE GRUPPER	6
<i>Litteraturgennemgangen af undersøgelser med fokus på sårbare, socialt udsatte og marginaliserede grupper i det grønlandske samfund</i>	6
<i>Telefoninterviewundersøgelsen</i>	6
<i>Fokusgruppeinterviews</i>	6
<i>Ekspertundersøgelsen</i>	7
SAMMENFATTENDE VURDERINGER	8
LITTERATURGENNEMGANG	10
TELEFONINTERVIEWUNDERSØGELSE	14
EKSPERTUNDERSØGELSEN	27
BRUGEN AF EKSPERTER I UNDERSØGELSEN	27
SELVE UNDERSØGELSEN	28
ANALYSE AF EKSPERTSPØRGSMÅLENE	30
<i>Hvilke grupper vurderes som mest sårbare i dag?</i>	30
<i>Der findes fattigdom i Grønland</i>	31
ER DER FORSKEL PÅ SOCIALT DÅRLIGST STILLEDE OG ØKONOMISK DÅRLIGST STILLEDE?	32
<i>Forskelle inden for byer/bygder</i>	33
FAKTORER, FAGLIGHED OG VIDEN	34
<i>Faktorer der kan forårsage sårbarhed i samfundet</i>	34
HVORDAN KAN FAGLIGHEDEN STYRKES?	35
<i>Hvordan kan viden på området styrkes?</i>	36
KORT OPSAMLING	37
LITTERATUR TIL EKSPERTGRUPPEN	38
LITTERATUR TIL INDLEDNINGEN	39
<b>BILAGSSAMLING</b>	<b>40</b>
BILAG 1 – EKSPERTSPØRGSMÅLENE	
BILAG 2 – OVERSIGT: UDVALGTE SVAR FRA FOKUSGRUPPEDISKUSSIONERNE	
BILAG 3 - HS ANALYSES TELEFONINTERVIEWUNDERSØGELSE	

## Indledning

### - opgaven / fremgangsmåden / forskellige metoder

Kalaallit Røde Korsiat (KRK) tog i foråret 2016 kontakt til Ilisimatusarfik angående et projekt, der var tilbudt støtte af Islands Røde Kors (IRK), og som havde til formål at afdække sårbare grupper på et landsdækkende niveau. Baggrunden for initiativet var et samarbejde med Islands Røde Kors (IRK) og et tilbud om at bistå KRK med at gennemføre jævnlige tilbagevendende sårbarhedsanalyser i Grønland.

IRK havde i 2014 gennemført en Sårbarhedsanalyse i Island med det formål '*at identificere hvilke grupper i landet der var dårligst stillede*'. Identificeringen af de sårbare skulle samtidig hjælpe IRK '*med at identificere de mest presserende behov, og dermed bedre prioritere foreningens aktiviteter*'.

De indledende møder mellem KRK og forskergruppen på Ilisimatusarfik blev gennemført i foråret 2016 og grundlaget for at gennemføre en lignende analyse i Grønland blev etableret. Det blev bl.a. aftalt, at forskergruppen sammen med en af KRK nedsat arbejdsgruppe skulle diskutere metoder og indhold i den grønlandske undersøgelse af sårbarhed, således at den dels blev tilpasset den grønlandske kontekst, dels var sammenlignelig med den islandske sårbarhedsanalyse.

På baggrund af de indledende møder er dette arbejde nu afsluttet.

Sårbarhedsanalysen ligger i tråd med, at der de seneste årtier er gennemført en række landsdækkende befolkningsundersøgelser (Christensen & Baviskar, 2015; Niclasen & Arnfjord, 2015; Pedersen & Bjerregaard, 2012; B. Poppel, Kruse, Duhaime, & Abryutina, 2007; Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning, 2011). Parallelt med disse er der af grønlandske og danske forskningsinstitutioner foretaget undersøgelser, der har haft et mere detaljeret fokus som f.eks. undersøgelser af omsorgssvigt, misbrug, børnefattigdom og hjemløshed (Departementet for Familie og Sundhed, 2008; Hansen & Thor, 2013; Mortensen, 2008; Wulff & Nielsen, 2007). Ligeledes har vi set forskning i partnervold (M. Poppel, 2010, 2015, 2016). Forskningen peger indirekte på en del grupper i samfundet som kunne identificeres som sårbare. Et centralt fokus på sårbarhed vil styrke forståelsen af, hvorledes man mere målrettet skal gå til værks i det frivillige og offentlige velfærdsarbejde. F.eks. ved vi, at sårbarhed også skyldes strukturelle betingelser, som rammer udover en mere gængs opfattelse på gruppe og individniveau (Arnfjord, 2016; Arnfjord & Andersen, 2014)

## Formålet

*Formålet med undersøgelsen var at identificere, hvilke grupper i landet der var dårligst stillede. En af samfundets vigtigste roller er at arbejde med og for dem som er identificeret som sårbare. Resultaterne vil også hjælpe foreningen (Røde Kors) og dens afdelinger rundt om i landet (Island) med at identificere de mest presserende behov, og dermed bedre prioritere foreningens aktiviteter. (jf. Bilag 1.)*

Internationale Røde Kors & Røde Halvmånes Sammenslutning (IFRC) har i forbindelse med sammenslutningens arbejde med sårbare mennesker såvel som grupper af sårbare defineret begrebet 'sårbar' og redegjort for forskellige karakteristika for sårbarhed hos individer og omstændigheder, der medfører sårbarhed såvel som forudsætninger for forebyggelse af sårbarhed og imødegåelse af sårbarhed, når den opstår. Bl.a. definerer og beskriver IFRC sårbarhed således:

*"Sårbarhed ... kan defineres som en formindsket evne hos en person eller gruppe til at forudse, klare, modstå og komme sig over konsekvenserne af en naturlig eller menneskeskabt fare. Begrebet er relativt og dynamisk. Sårbarhed er oftest forbundet med fattigdom, men det kan også opstå, når folk er isolerede, usikre og forsvarsløse over for risiko, chok eller stress.*

... ..

*For at bestemme folks sårbarhed skal der stilles to spørgsmål:*

- *Over for hvilken trussel eller fare er de sårbare?*
- *Hvad gør dem sårbare over for denne trussel eller fare?*

*At modvirke sårbarhed kræver:*

- *at reducere risikoen selv, hvor det er muligt (gennem afbødning, forudsigelse og advarsel, beredskab)*
- *bygningsskapitet til at modstå og håndtere farer;*
- *at tackle de grundlæggende årsager til sårbarhed, såsom fattigdom, dårlig ledelse, diskrimination, ulighed og utilstrækkelig adgang til ressourcer og levebrød."*

<http://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/about-disasters/what-is-a-disaster/what-is-vulnerability/>

For at afdække forskellige forståelser af begrebet 'sårbarhed' og opsamle viden om sårbare grupper i det grønlandske samfund har forskergruppen efter diskussion og aftale med den af KKK nedsatte Styregruppe anvendt triangulering (mixed methods) – en flerhed af metoder. De enkelte undersøgelses metoder beskrives kort nedenfor, og resultaterne af de forskellige metoder fremlægges enkeltvis i de enkelte afsnit samt i en sammenfattet form.

## Metoderne til belysning af sårbarhed og sårbare grupper

I gennemførelsen af forskningsdelen af 'Sårbarhedsanalysen' er der indsamlet data og foretaget analyser på baggrund af fire delprojekter:

### Litteraturgennemgangen af undersøgelser med fokus på sårbare, socialt udsatte og marginaliserede grupper i det grønlandske samfund

Der har - især siden midten af 1990'erne – været gennemført en række landsdækkende undersøgelser med fokus på forskellige livsbetingelser, levevilkår og livskvalitet – nogle for hele befolkningen, andre for grupper af den grønlandske befolkning. Både inden for sundhedsområdet (f.eks. sundhedsprofilundersøgelser og undersøgelser med relation til de landsdækkende sundhedsprogrammer), hvor landsdækkende befolkningsundersøgelser har været gennemført med års mellemrum, og også et antal undersøgelser, der enten har analyseret et enkelt tema (f.eks. fattigdom), eller mere brede undersøgelser som eksempelvis Grønlands Statistiks levevilkårsundersøgelser.

For at søge inspiration til KRK's 'Sårbarhedsanalyse' har forskergruppen foretaget en litteraturgennemgang af en væsentlig del af de nævnte undersøgelser<sup>1</sup>.

I litteraturgennemgangen har det primære mål været at afdække og præsentere resultater om sårbare grupper, om forskellige gruppers marginalisering og udsathed henholdsvis risikofaktorer for disse grupper.

### Telefoninterviewundersøgelsen

I sommeren 2017 gennemførte HS Analyse en landsdækkende telefoninterviewundersøgelse. Spørgsmålene var udarbejdet af KRK i samarbejde med forskergruppen ved Ilisimatusarfik og HS Analyse. 970 tilfældigt udvalgte telefonabonnenter blev telefonisk interviewet af HS Analyse. De indhentede data er anvendt i anonymiseret form og alene karakteriseret ved ikke-personhenførbare karakteristika: køn, alder, erhverv og bosted. De afgivne svar er indtastet i en database med henblik på dataanalyse i aggregeret form.

### Fokusgruppeinterviews

Et antal fokusgruppeinterviews (9 i alt) af varighed på ca. 1 ½ time er gennemført i grupper af 5-7 grønlandssprogede deltagere. Fokusgruppeinterviewene blev gennemført som en del af projektundervisningen på Socialrådgiveruddannelsens 5. (6.) semester i efteråret 2017 og foråret 2018. Interviewene i Nuuk blev gennemført af én af de tilknyttede forskere med deltagelse af studerende, der senere og under supervision gennemførte fokusgruppeinterviewene i Tasiilaq, Narsaq, Uummannaq (hvor alene de studerende deltog).

---

<sup>1</sup> Gennemgangen omfatter i første omgang alene undersøgelser og analyser, der er foretaget af eller på foranledning af offentlige myndigheder i Grønland, men vil efterfølgende også kunne inddrage resultater fra relevante forskningsprojekter.

Fokusgruppeinterviewene blev optaget. Lydfilerne blev transskriberet. Nogle er oversatte til og nedskrevet på dansk. De enkelte fokusgruppemedtagere er i analysen anonymiserede og alene karakteriseret ved ikke-personhenførbare karakteristika: køn, alder, civilstand, forældrestatus, erhverv, uddannelse og fødested.

### **Ekspertundersøgelsen**

Der er til undersøgelsen udpeget en række eksperter. 35 Har svaret på spørgsmålene, som findes i bilag 2. Der er tale om en række kvalitative vurderinger på ekspertniveau. De adskiller sig fra telefoninterviewundersøgelsen ved at være dagligt orienteret inden for feltet af sårbare grupper. Der blev stillet 11 overordnede spørgsmål og 15 underspørgsmål eller followup spørgsmål. Til formålet har vi anvendt Survey Monkey© til at skabe en online platform, hvor svarene kunne registreres individuelt.

\*Se litteratur til Indledning på s. 39



## Sammenfattende vurderinger

Der peges gennemgående på meget brede grupper i samfundet, når det kommer til sårbarhed. Befolkningen identificerer f.eks. ikke direkte børn som en sårbar gruppe. Der peges i stedet på børnefamilier.

Ekspertgruppen sætter udsatte børn og unge øverst på listen efterfulgt af socialt udsatte voksne. På den måde adskiller eksperternes vurdering fra den generelle opfattelse i telefoninterviewundersøgelsen.

Ekspertene peger gennemgående på et omfattende behov for opkvalificering samt at det offentlige skal i arbejdstøjet, når det kommer til at styrke tværfagligheden blandt offentlige instanser.

Det er gennemgående i den landsdækkende telefoninterviewundersøgelse, at befolkningen godt kan se sig selv tage del i frivilligt arbejde i fremtiden.

**Litteraturgennemgangen** peger på, at der sideløbende med de udrednings- og forskningsindsatser, der har bidraget til at sætte fokus på sårbarhed og sårbare grupper som f.eks. arbejdsløse og andre med løs tilknytning til arbejdsmarkedet, enkeltpersoner og familier, der lever i fattigdom, enkeltpersoner og familier, hvis liv er præget af misbrug, og nogle børns og unges opvækstvilkår præget af omsorgssvigt og seksuelle overgreb, også har undersøgt forholdene for andre udsatte og oftest sårbare grupper såsom voldsramte kvinder, misbrugere og hjemløse og i stigende grad fået deres levevilkår afdækket. Et politisk fokus og ikke mindst opbygningen af samfunds- og sundhedsvidenskabelige forskningsmiljøer i Grønland har styrket denne indsats.

**Telefoninterviewundersøgelsen** fortæller os grundlæggende at befolkningen på landsplan peger på følgende grupper som de mest sårbare i samfundet: 1. Lavtlønnede, 2. Arbejdsløse, 3. Børnefamilier, 4. Ufaglærte, 5. Fiskere og fangere, 6. Gamle/pensionister, 7. Bygdeboere og 8. Misbrugere.

Der hersker blandt det overvejende flertal af deltagerne i telefoninterviewundersøgelsen en opfattelse af, at man selv er skyld i fattigdom og arbejdsløshed.

De grupper i samfundet, som man ser mest ned på, er: misbrugere, arbejdsløse og hjemløse. Et stort flertal mener ligeledes, at det er individet selv, der skal arbejde for at komme ud af sin situation. Dog er der også blandt flertallet i befolkningen mange, der mener, at den offentlige og frivillige sektor også skal hjælpe socialt udsatte med at komme ud af deres situation.

Spørgsmålet om frivillighed er ligeledes blevet inddraget. Under halvdelen af de adspurgte har deltaget i frivilligt arbejde. Dog kunne ca.3 ud af fire godt se sig selv deltage i frivilligt arbejde i fremtiden.

**Fokusgrupperne** udtrykker, at sårbarhed ofte stammer fra omsorgssvigt i barndommen og senfølger heraf. Endvidere fremhæver næsten alle, at arbejdsløshed, fattigdom og hjemløshed ofte 'hænger sammen' og kan have socialt ekskluderende konsekvenser. Og ikke mindst "sårbarhed er forbundet med stimulanser".

'Sårbarheden' kan relateres til mangler, afsavn mm, men kan også udtrykkes ved opfattelsen af det gode liv "Det gode liv er at have arbejde, uddannelse og et trygt hjem. Og holde afstand til alkohol og hash" (citat fra en gammel mand i Tasiilaq)

**Eksperterne** udtrykker anderledes holdninger end resultaterne fra telefoninterviewene. Ifølge svarene fra 35 eksperter er det børn (0-18 år) og socialt udsatte voksne, som vurderes til at være de mest sårbare. De ser en markant forskel på sårbarhed i bygd og by. Udfordringer omkring sårbarhed skal ifølge eksperter svarene løses ved, at der i højere grad anvendes empowermentstrategier som f.eks. kapacitetsopbygning på lokalsamfundsniveau. Helt konkret foreslår eksperterne opkvalificering af skolelærere, pædagoger, socialrådgivere og sygeplejersker. Uddannelse skal også tilbydes gruppen af ufaglærte, hvor man sagtens kunne se på visionerne bag livslang læring. Til sidst anbefaler eksperterne generelt, at forskning på social og sundhedsområdet opprioriteres. Det handler om at skabe bedre datagrundlag og flere videnscentre.

## Litteraturgennemgang

Der har - især siden midten af 1990'erne – været gennemført en række landsdækkende undersøgelser med fokus på forskellige livsbetingelser, levevilkår og livskvalitet, nogle for hele befolkningen andre for grupper af den grønlandske befolkning. Særlig inden for sundhedsområdet, f.eks. sundhedsprofilundersøgelser og undersøgelser med relation til de landsdækkende sundhedsprogrammer, hvor landsdækkende befolkningsundersøgelser har været gennemført med års mellemrum, men også et antal undersøgelser, der enten har analyseret et enkelt tema (f.eks. børn og unge og fattigdom) eller mere brede undersøgelser som eksempelvis Grønlands Statistiks levevilkårsundersøgelser.

De undersøgelser, der er inddraget i litteraturoversigten, omfatter:

1. Befolkningsundersøgelserne (sundhedsprofilundersøgelser og undersøgelser med relation til de landsdækkende sundhedsprogrammer)
2. Levevilkårsundersøgelser
3. Betænkninger og undersøgelser gennemført på foranledning af offentlige myndigheder
4. Undersøgelser af særlige grupper – herunder antologier

Der er i gennemgangen af litteraturen fokuseret på analysernes behandling af 'sårbarhed', 'sårbare grupper' og den sociale kontekst disse grupper lever under og de sociale problemer, de er konfronteret med.

Parallelt med de nævnte undersøgelser er der af grønlandske og danske forskningsinstitutioner foretaget undersøgelser, der har haft et mere præcist fokus som f.eks. omsorgssvigt, misbrug, børnefattigdom og hjemløshed.

Forskningen peger – ligesom de landsdækkende undersøgelser og de i offentligt regi eller på hjemmestyre-/selvstyreinitiativ udarbejdede rapporter – direkte og indirekte på en del grupper i samfundet, som kan identificeres som sårbare. Et centralt fokus på sårbarhed kan styrke forståelsen af, hvorledes man mere målrettet kan/skal gå til værks i det frivillige og offentlige velfærdsarbejde.

Den omfattende litteratur giver et bredt dækkende billede og i en lang række tilfælde også en dyberegående indsigt i sociale problemer

Udstødte, marginaliserede og udsatte mennesker og grupper betegnes i den gennemgåede litteratur sjældent med anvendelse af begreberne 'sårbarhed', 'sårbare individer' og 'sårbare grupper'.

Ved at anvende den forståelse af begrebet sårbarhed som anvendes af Internationalt Røde Kors:

*"Sårbarhed ... kan defineres som en formindsket evne hos en person eller gruppe til at forudse, klare, modstå og komme sig over konsekvenserne af en naturlig eller menneskeskabt fare.*

*Begrebet er relativt og dynamisk. Sårbarhed er oftest forbundet med fattigdom, men det kan også opstå, når folk er isolerede, usikre og forsvarsløse over for risiko, chok eller stress.”*

<http://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/about-disasters/what-is-a-disaster/what-is-vulnerability/>

og ved endvidere – for at bestemme menneskers sårbarhed – som det Internationale Røde Kors også gør at stille spørgsmålene,

- *Over for hvilken trussel eller fare er de sårbare?*
- *Hvad gør dem sårbare over for denne trussel eller fare?*

bliver det åbenbart, at den gennemgåede litteratur adresserer en lang række 'trusler' og 'farer' og samtidig analyserer årsager til sårbarhed over for disse.

Den første egentlige undersøgelse af levevilkårene Grønland gennemførtes i begyndelsen af 1970'erne på baggrund konstaterede sociale problemer som f.eks. stigende spiritusforbrug, børnemishandling, vold, anden kriminalitet, skulkeri i skolerne, manglende stabilitet hos de grønlandske ansatte. Nogle af de undersøgte problemer er genkendelige og ville også indgå i et opdateret problemkatalog, andre har fået en anden 'label' og nogle overskygges af andre problemer. Det, der imidlertid er mindst ligeså interessant er, at den 45-år gamle analyse konkluderer,

*”at årsagerne til de sociale problemer i Grønland er af væsentlig samme karakter som i de vestlige industrisamfund, mens det specielt grønlandske kultursammenstød synes af mere underordnet betydning som forklaring.”* (SFI 1975: 37-38) og videre, at denne konklusion underbygges med forskellige fund og observationer i forbindelse med analysen af den socialøkonomiske opdeling. Analysen konkluderer i den forbindelse, at der er færre sociale vanskeligheder hos den gruppe, der har gode uddannelses- og beskæftigelsesforhold og tilfredsstillende økonomisk standard, det modsatte gælder for lavindkomstgruppen, idet *” sociale problemer forekommer oftere i denne lavindkomstgruppe”*. (SFI 1975: 38-39). Samtidig fastslår undersøgelsen, at *”de der trods alt har færrest problemer her er dem med det mest traditionelle udgangspunkt: de ældre og personer med tidligere tilknytning til fangerkulturen”*. (ibid.)

I den grønlandske del af Den arktiske Levevilkårsundersøgelse, SLiCA gav 84 % af befolkningen på tværs af køn og bosted (by-bygd) og etnisk (grønlandsk-dansk) baggrund, udtryk for at arbejdsløshed er et problem i lokalsamfundet (SLiCA 2004-2006)

*Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014* altså 40 år efter SFI's levevilkårsundersøgelse fokuserer bl.a. på social ulighed i sundhed og konkluderer, at *”generelt var personer uden for arbejdsmarkedet og befolkningen i bygder og i Østgrønland særligt udsatte”*.

Grønlands Statistik påbegynde i 2016 udgivelsen af en statistik, der belyser situationen for de økonomisk dårligst stillede *'De økonomisk udsatte'* i erkendelse af at netop de økonomisk

dårligst stillede også er udsatte. Den anvendte opgørelsesmetode anvendes, da der ikke er truffet politisk beslutning om en officiel fattigdomsgrænse.

Den stigende erkendelse af at uanset om der er vedtaget en fattigdomsgrænse eller ej, er en del medborgere økonomisk dårligt stillede og ofte også sårbare. Det har inden for det seneste tiår ført til udarbejdelse af to fattigdomsrapporter på initiativ fra Inatsisartut. Den første blev offentliggjort i 2011 og den anden i 2017.

2011-redegørelsen, *'Fattigdom'* udsøndrede en række domæner, der adresserer forskellige sider af fattigdom – herunder *'Beskæftigelse'* og i domænet *'Misbrug, omsorgssvigt, seksuelle overgreb og selvmord'*, hvor det bl.a. fremhæves, at

*"(m)anglende muligheder på arbejdsmarkedet er centralt i fattigdomsforståelsen, idet der ofte iværksættes en kædereaktion af forringede sociale situationer, herunder arbejdsløshed i en negativ spiral. En arbejdsløsheds-situation eller periode med offentlig hjælp kan således bidrage til en negativ spiral, hvis der ikke gribes ind, fra offentlig side*

*Feltarbejdet fortæller, at netop arbejdsløshed og alkoholmisbrug (og ludomani) er centrale problemer for mange lokalsamfund."*

(Grønlands Selvstyre, Departementet for Sociale Anliggender, 2011)

At børns og unges opvækst- og levevilkår bliver påvirket af at leve i familier, hvor familiens forsørger(e) er arbejdsløs(e) og/eller lever i fattigdom er hævet over enhver tvivl og bl.a. dokumenteret i MIPI's Rapporter om *Børns Levestandard i Grønland*, der bl.a. behandlede børnefattigdom.

Børns og unges vilkår har ikke mindst siden Grønlands tiltræden af FN's Børnerettighedskonvention, etableringen af MIPI (Videnscenter om Børn og Unge i Grønland) i 2003 og oprettelsen af Grønlands Børnerettighedsinstitution og MIO i 2012, været et centralt tema i både sundheds- og socialforskning. En undersøgelse fra 2013, *Ingen børn skal vokse op i fattigdom* gennemført af MIO beskæftiger sig bl.a. med *"social ulighed i sundhed og viser, at unge fra hjem med lav socialøkonomisk position har et dårligere fysisk og psykisk helbred og en mere risikobetonet sundhedsadfærd, ligesom risikoen for en opvækst med vold, seksuelle overgreb og alkoholmisbrug er højere i denne gruppe end i grupper med en højere socioøkonomisk position."* (citeret efter Grønlands Selvstyre 2017: 8).

Det øgede fokus på børns og unges opvækstbetingelser hænger bl.a. sammen med prioriteringen af uddannelsesindsatsen og afdækningen (og den delvise aftabuisering) af massivt omsorgssvigt og seksuelle overgreb mod børn. Forskningsindsatsen i forhold til børn og unge har dels dokumenteret børn og unge som sårbare grupper og dels afdækket strukturer og mønstre – bl.a. i forbindelse med misbrug – der enten forstærker eller modvirker denne sårbarhed. Det følgende citat kan bidrage til at anskueliggøre nogle af disse sammenhænge – herunder senfølger af misbrug:

*"Misbrug er en tværgående faktor, der berører alle samfundslivets dele, fra livet i den nære familie med eller uden psykosociale problemstillinger til samfundsøkonomiske sammenhænge, med store udgifter til det offentlige (fx i form af stort sygefravær) og tab af potentiel arbejdskraft. Der vil tilsyneladende være en meget høj cost-benefit ratio i at løse misbrugsproblemerne i Grønland. Samtidig er det et symptom i samfundet, hvor de langsigtede løsninger skal findes i de traumatiserede opvækstbetingelser, herunder seksuelle overgreb, som mange misbrugere har med i bagagen." (Grønlands Selvstyre 2010).*

Sideløbende med de udrednings- og forskningsindsatser, der har bidraget til at sætte fokus på sårbarhed og sårbare grupper som f.eks. arbejdsløse og andre med løs tilknytning til arbejdsmarkedet, enkeltpersoner og familier, der lever i fattigdom, enkeltpersoner og familier, hvis liv er præget af misbrug og nogle børns og unges opvækstvilkår præget af omsorgssvigt og seksuelle overgreb, har også andre udsatte og oftest sårbare grupper som voldsramte kvinder, misbrugere og hjemløse i stigende grad fået deres levevilkår afdækket. Et politisk fokus og ikke mindst opbygningen af samfunds- og sundhedsvidenskabelige forskningsmiljøer i Grønland har styrket denne indsats.

## Telefoninterviewundersøgelse

For at få et overblik over og et indblik i den grønlandske befolknings opfattelse af hvilke personer og grupper, der betragtes som sårbare gennemførtes en landsdækkende, repræsentativ telefoninterviewundersøgelse<sup>2</sup> med 970 tilfældigt udvalgte personer i sommeren 2017.

Tabel 1. Sårbare grupper

	<i>Økonomisk Procent</i>	<i>Socialt Procent</i>
1. Lavt lønnede	23	15
2. Arbejdsløse	16	14
3. Børnefamilier	7	12
4. Ufaglærte	7	6
5. Fisker og fangere	6	5
6. Gamle/pensionister	5	6
7. Bygdeboere	3	6
8. Misbrugere	3	3
9. Hjemløse	1	2
Andet	16	14
Ved ikke	13	17

Kilde: HS ANALYSE (august 2017). Befolkningen om sårbarhed.  
Undersøgelse gennemført på foranledning af Kalaallit Røde Korsiat

<sup>2</sup> HS Analyses samlede rapport kan hentes på [www.krak.gl](http://www.krak.gl) eller rekvireres hos KRK, [krk@krak.gl](mailto:krk@krak.gl)

Tabellen oven for viser svarene på undersøgelsens to første spørgsmål til respondenterne om **hvilke personer eller grupper**, de først kom til at tænke på, når de blev spurgt om **økonomisk** henholdsvis **socialt sårbare** i deres lokalområde.

'Lavtlønnede' og 'arbejdsløse' udpeges i begge spørgsmål som de mest sårbare grupper, efterfulgt af 'børnefamilier', 'ufaglærte', 'fiskere og fangere', 'gamle/pensionister', 'bygdeboere', 'misbrugere' og 'hjemløse'.

Umiddelbart giver svarene anledning til en række konstateringer, kommentarer og spørgsmål:

- det er bemærkelsesværdigt, at der er så lidt forskel på opfattelsen af hvem, der er økonomisk og socialt sårbare;
- i alt knapt en tredjedel oplyser, at de enten ikke kan besvare spørgsmålet eller foreslår andre 'sårbare', som samlet udgør under en procent;
- af de ni 'sårbare grupper' kan fire grupper karakteriseres i forhold til deres tilknytning til arbejdsmarkedet (f.eks. lavtlønnede og arbejdsløse) og/eller uddannelsesniveau (uden formel uddannelse f.eks. ufaglærte);
- to af de ni grupper: børnefamilier og gamle/pensionister kan karakteriseres ved en kombination af aldersgruppe og familierelation;
- én gruppe er defineret via deres bosted, og
- to grupper: misbrugere og hjemløse, som kun fem procent opfatter som sårbare, er karakteriseret af 'sociale omstændigheder';
- det er endvidere bemærkelsesværdigt/overraskende, at børn – ikke mindst børn i socialt belastede familier, omsorgssvigtede og seksuelt misbrugte, der i en lang række undersøgelser og i den politiske debat (ikke mindst i den seneste valgkamp, Inatsisartutvalget 2018) fremhæves som særligt sårbare, hverken nævnes som økonomisk eller socialt sårbar gruppe.

De 'sårbare grupper som telefoninterviewundersøgelsen udpeger som de mest sårbare, svarer kun for nogle gruppers vedkommende til resultaterne fra IRK' undersøgelse, idet denne fremhævede følgende grupper: 'handikappede', 'økonomisk vanskeligt stillede ældre', 'eneforsørgere og lavindkomstforældre', 'langtidsarbejdsløse', 'unge ikke-uddannede mænd', 'immigranter', 'børn af immigranter'. Således er grupperne 'handikappede', 'immigranter' og 'børn af immigranter' ikke blandt de grupper, der nævntes som sårbare i den grønlandske undersøgelse.

I forlængelse af spørgsmålene om Grønlands socialt og økonomisk sårbare søgte de følgende spørgsmål at afdække opfattelsen af *hvem/hvilke grupper ses der ned på i samfundet*.

Respondenterne blev således spurgt, i hvilken grad de var enige i udsagn om, at bestemte grupper blev set ned på. Det drejede sig om: arbejdsløse, misbrugere, kriminelle, hjemløse, de gamle, fattige. De afgivne svar blev omsat til talværdier fra 1-5 (og et indeks blev beregnet for hver gruppe). En indekxværdi tæt på 1 betyder en 'stor enighed' i udsagnet, og en værdi tæt på 5 betyder 'meget uenig' i udsagnet. Værdien 3 kan betragtes som 'neutral' og betyder hverken enig eller uenig i udsagnet.



Beregningen af indekssværdier giver mulighed for at foretage en rangordning (indekssværdier er i opgørelsen neden for angivet efter hver gruppe) i forhold til hvem, der ses ned på.

Flest er enig i udsagnet, at man ser ned på *'kriminelle'* (2,1).

Derefter følger *'misbrugere'* (2,2), *'arbejdsløse'* (2,7) og *'hjemløse'* (2,8).

To grupper: *'fattige'* (3,3) og *'gamle'* (4,1) har indekssværdier større end 3,0 (neutral, der angiver en uenighed i udsagnet).

Det vil sige, at den overvejede del af respondenterne er enige i udsagnene, at der bliver set ned på *'misbrugere'*, *'arbejdsløse'* og *'hjemløse'*. Derimod er flertallet i en eller anden grad uenig i, at der ses ned på *'fattige'* og *'gamle'*.

I forhold til udsagnene *'Dem man ser ned på er ofte mænd'* og *'Dem man ser ned på er ofte kvinder'* er et flertal i en eller anden grad både uenige i at, der ofte ses ned på mænd (3,3) og på kvinder (3,7), og flest er således uenige i, at der ses ned på kvinder.

Der er generelt meget lille variation mellem forskellige gruppers (opdelt på køn, alder, erhverv eller bosted) opfattelse af, hvem der ses ned på. De mest markante forskelle optræder i aldersgrupperne 18-29 år og 30-39 år samt i gruppen af studerende, der i højere grad er enige i, at der ses ned på kriminelle og misbrugere. Gruppen af studerende adskiller sig også i vurderingen af arbejdsløse, i det en større andel af de studerende end af de øvrige erhvervsgrupper er enige i udsagnet, at man ser ned på dem, der ikke har arbejde.

## Holdninger til 'egen skyld' i fattigdom/arbejdsløshed og opfattelser af fattigdom og indkomstforskelle

For at få en mere nuanceret forståelse for befolkningens opfattelse af, holdning til, forståelse for og egen aktivitet i forhold til sociale forhold og forskellige gruppers sociale problemer/udfordringer, blev respondenterne stillet en række spørgsmål, de enten skulle erklære sig 'meget enige', 'overvejende enige', 'hverken enige eller uenige', 'overvejende uenige', eller 'meget uenige' i. Der var også mulighed for at svare 'ved ikke'.

Summen af de to bekræftende svar ('meget enige' og 'overvejende enige') er angivet i tabel 2 neden for i forbindelse med spørgsmålene om skyld i /ansvar for den sociale situation (fattigdom og arbejdsløshed), som nogle mennesker befinder sig i samt i, tabel 3 om, hvem der skal hjælpe socialt sårbare ud af deres situation.

Tabel 2 - Holdninger til 'egen skyld' i fattigdom/arbejdsløshed og opfattelser af fattigdom og indkomstforskelle

Udsagn	Andel af befolkningen der er meget eller overvejende enige i udsagnet
Mange mennesker, der lever i <i>fattigdom</i> er selv skyld i deres situation	54% meget eller overvejende enig
Mange mennesker, der er <i>arbejdsløse</i> er selv skyld i deres situation	62% meget eller overvejende enig
<i>Fattigdom</i> findes mest i bestemte familier og går i arv fra generation til generation	61% meget eller overvejende enig
Der er større <i>forskel på rig og fattig</i> i dag end for ti år siden	81% meget eller overvejende enig

Kilde: HS ANALYSE (2017): tabel 4-7.

Sammenfatningen af svarene i tabel 2 giver et broget – og i flere tilfælde også et umiddelbart selvmodsigende – billede, og gennemsnitstallene kan dække over betydelige variationer mellem bl.a. forskellige alders- og erhvervsgrupper.

8 ud af 10 er enige i, at der er større forskel på rig og fattig i dag (august 2017) end for ti år siden, og næsten 2 ud af 3 mener, at fattigdom går i arv fra generation til generation. Samtidig er godt halvdelen af den opfattelse, at fattigdom for mange mennesker er selvforskyldt og mere end 6 ud af 10, at arbejdsløshed for mange er selvforskyldt.

Både i forhold til fattigdom og arbejdsløshed findes den største andel, der mener det er selvforskyldt blandt yngste (18-29 år) og den ældste (over 70 år) aldersgruppe, ligesom andelen af gruppen 'fiskere/fangere', der er af den opfattelse, ligger væsentligt højere end gennemsnittet. Det samme gælder for bygdeboere.

Eksempler på grupper, der er mere uenige end gennemsnittet i at fattigdom og arbejdsløshed hos mange er selvforskyldt findes i aldersgruppen 30-39 år, i erhvervsgruppen 'øvrige funktionærer' og regionalt i Nuuk.

**Tabel 3 - Holdninger til hvem, der skal hjælpe socialt sårbare ud af deres situation**

<b>Udsagn</b>	<b>Andel af befolkningen der er meget eller overvejende enige i udsagnet</b>
Der er et <i>netværk af familie, venner og bekendte</i> , som skal hjælpe socialt sårbare ud af denne situation	74% meget eller overvejende enig
Det er det <i>offentlige system</i> , som skal hjælpe socialt sårbare ud af deres situation	75% meget eller overvejende enig
Det er <i>frivillige organisationer</i> , som skal hjælpe socialt sårbare ud af deres situation	64% meget eller overvejende enig
Det er individet selv, som skal hjælpe socialt sårbare ud af deres situation	90% meget eller overvejende enig

Kilde: HS ANALYSE (2017): tabel 8-11.

### Hvem skal hjælpe socialt sårbare ud af deres situation?

Størst andel – 9 ud af 10 – er enige i udsagnet 'Det er individet selv, som skal hjælpe socialt sårbare ud af deres situation', og der er kun en enkelt af de undersøgte grupper ('øvrige funktionærer'), der afviger væsentligt fra denne opfattelse. 3 ud af 4 giver udtryk for, at det er 'netværk af familie, venner og bekendte', og samme andel, at det er 'det offentlige system', og to tredjedele mener, at *frivillige organisationer* skal hjælpe socialt sårbare ud af deres situation.

De adspurgte er ikke blevet bedt om at prioritere mellem de forskellige mulige 'hjælpere', men det kan konstateres, at et stort flertal angiver, at de fire nævnte netværk, systemer og organisationer – ud over den enkelte selv – skal hjælpe socialt sårbare.

Også i forbindelse med de holdningstilkendegivelser, der er sammenfattet i tabel 3, dækker gennemsnitstallene over variationer grupperne i mellem. Således findes de største andele, der er enige i, at netværk skal hjælpe i aldersgrupperne 18-29 år og 70+ år.

Det er også i aldersgruppen 'ældre end 70' den største andel (85%), der er enige i, at det offentlige skal hjælpe, findes.

To tredjedele af befolkningen er enige i, at frivillige skal hjælpe 'socialt sårbare'. Det er 10 procentpoint lavere end de andele, der mente, at familie, venner og 'det offentlige' skulle hjælpe. Størst andel (73 %) af den yngste aldersgruppe (18-29 år) delte den holdning, mens kun godt halvdelen af aldersgruppen 30-39 år mente, at frivillige havde en forpligtelse til at hjælpe socialt sårbare.

Svarene fordelt på erhvervsgrupper antyder en mulig sammenhæng mellem uddannelse og forventningen til 'frivillige', idet studerende og funktionærgrupperne har større forventninger end øvrige erhvervsgrupper til frivillige.

## Deltagelse i frivilligt arbejde, støtte fra familie og venner i nærmiljøet samt tilfredshed med helbred og livet generelt

Spørgeskemaet sidste del fokuserede på

- deltagelse i frivilligt arbejde
- tilstedeværelse af familie/venner i nærmiljøet, som respondenterne kan regne med
- respondentens tilfredshed med sin helbredstilstand og sit liv generelt

og nogle resultater vil afslutningsvis blive ridset op.

### Deltagelse i frivilligt arbejde

Godt halvdelen af de adspurgte havde ikke deltaget i frivilligt/ubetalt arbejde (for andre end sig selv og familien) inden for det sidste år, men tre ud af fire, der ikke havde udført frivilligt arbejde, gav udtryk for, at de kunne tænke sig det. De 18-29 årige og de, der var fyldt 70 havde den laveste deltagelse i frivilligt arbejde, mens en større andel af 40-59 årige, af gruppen 'øvrige funktionærer', af bygdeboere og blandt befolkningen i Nord- og Østgrønland, der havde deltaget i frivilligt arbejde

For halvdelen af de frivillige gjaldt, at de var aktive som frivillige mindst en gang om måneden. Typiske frivillige-aktiviteter for den del af befolkningen (knap halvdelen), der deltager i frivilligt arbejde, var deltagelse i informationsarbejde (69%), forskellige kampagner (68%) og som mentorer (51%). Mellem en fjerdedel og en tredjedel havde endvidere arbejdet med administrative opgaver (30%), som besøgsven (28%) eller træner (27%).

**Tabel 4 - Deltagelse i frivilligt arbejde & støtte fra familie og venner i nærmiljøet**

Spørgsmål	Andel af befolkningen der svarer bekræftende på spørgsmålet
Har udført frivilligt/ubetalt arbejde for andre end dig selv eller din familie inden for det sidste år ?	46% ja
Hvis du ikke har udført frivilligt arbejde - kunne du tænke dig at deltage i frivilligt arbejde ?	73% ja
Udsagn	Andel af befolkningen der er meget eller overvejende enige i udsagnet
Jeg har familie i nærmiljøet, som jeg kan regne med	70% meget eller overvejende enig
Jeg har venner i nærmiljøet, som jeg kan regne med	78% meget eller overvejende enig

Kilde: HS ANALYSE (2017): tabel 12 & 14-15.

## Familie og venner i nærmiljøet

Når mennesker har et stærkt netværk af familie og venner har det betydning både for den enkeltes oplevelse af tryghed og for lokalsamfundets sammenhængskraft.

Telefoninterviewundersøgelsen spurgte til 'familie' henholdsvis 'venner' i nærmiljøet, som respondenterne 'kan regne med' (se tabel 4).

70% var meget eller overvejende enige i udsagnet om, at de havde familie i nærmiljøet, som de kunne regne med. Den tilsvarende andel for venner i nærmiljøet var 78%.

En højere andel af mændene end kvinderne angiver familie (73%) og venner (81%) i nærmiljøet. At de ældste medborgere (70+) er den aldersgruppe med den laveste andel af familie i nærmiljøet er forventeligt. Det er derimod overraskende, at aldersgruppen 50-59-årige både ligger væsentligt lavere end gennemsnittet i forhold til familie og venner i nærmiljøet.

## Tilfredshed med helbred og livet generelt

Afslutningsvis blev de interviewede stillet to spørgsmål om henholdsvis deres 'helbredstilstand' og hvor tilfredse eller utilfredse den enkelte var med sit liv. Spørgsmål og svarprocenter er gengivet i tabel 5.

I vurderingen af eget helbred er det bemærkelsesværdigt, at de 30-39-årige vurderer deres helbred markant bedre (80% er meget eller noget tilfredse) end gennemsnittet, og at selvvurderingen blandt borgerne i Nord- og Østgrønland er markant lavere (65% er meget eller noget tilfredse).

**Tabel 5 - Selvvurderet sundhedstilstand og tilfredshed med livet**

Spørgsmål	Andel af befolkningen der er meget eller noget tilfreds
Hvor tilfreds er du med din helbredstilstand?	72% meget eller noget tilfreds
Hvor tilfreds er du med dit liv generelt set?	90% meget eller noget tilfreds

Kilde: HS ANALYSE (2017): tabel 16 & 17.

Som det fremgår af Tabel 5 oven for er 90% af den voksne befolkning meget eller noget tilfreds med livet som helhed. Det er 3 procentpoints lavere end i den grønlandske levevilkårsundersøgelse 2004-2006, men med en større andel, der giver udtryk for at være meget 'meget tilfreds' end i SLiCA-undersøgelsen.

## Fokusgrupperne

Samfundsudviklingen i Grønland har gavn timer den grønlandske befolkning både i forhold til uddannelse og arbejdsmarkedsdeltagelse samt tiltagende deltagelse i politik. Men da der i Grønland er stor social ulighed og ujævn fordeling af ressourcerne er der risiko for større social ulighed blandt nogle sociale grupper (Carlsen 2007:71) og social sårbarhed.

I dette afsnit er målet, gennem fokusgruppeinterviews, at se på de forskellige udvalgte grupperes opfattelse af sårbarhed, og hvilke grupper de enkelte fokusgrupper anser som sårbare. Fokusgruppemedlemmernes egne erfaringer og holdninger anses for at være vigtige for vurderingen af sårbarhed og sårbare grupper og kan bidrage til at identificere disse grupperes sociale omstændigheder og udfordringer.

### **Sammensætning og karakteristik af fokusgrupperne samt spørgsmål til grupperne**

Projektets formål er at undersøge hvad de udvalgte sårbare grupper anser som problemer, og hvad de anser for at være vigtige, og som kan bidrage til at styrke de sårbare grupperes stilling i Grønland.

Fokusgruppeinterviews er gennemført i Nuuk, Narsaq, Tasiilaq og Uummannaq.

#### **I Nuuk er følgende fokusgrupper udvalgt:**

- Fokus gruppe 1: Gamle mænd og kvinder samlet: 3 mænd og 6 kvinder
- Fokus gruppe 2: Arbejdsløse mænd og kvinder samlet: 2 mænd og 5 kvinder
- Fokus gruppe 3: Hjemløse mænd: 6
- Fokus gruppe 4: Hjemløse kvinder: 6
- Fokus gruppe 5: Skoleelever i 10. klasse i Ukaliusaq Skolen – piger og drenge samlet: 7 drenge og 7 piger
- Fokus gruppe 6: Skoleelever i 10. klasse i Kangillinnguit Skolen – piger: 8
- Fokus gruppe 7: Skoleelever i 10. klasse i Kangillinnguit Skolen – drenge: 8

#### **I Narsaq, Tasiilaq og Uummannaq er følgende udvalgt:**

- Fokus gruppe 8: Narsaq - blandet: 2 mænd og 2 kvinder
- Fokus gruppe 9: Tasiilaq - blandet: 4 mænd og 2 kvinder
- Fokus gruppe 10: Uummannaq - blandet: 1 mand og 3 kvinder

I Nuuk er 58 personer i forskellige fokusgrupper interviewet, i Narsaq 4 personer, i Tasiilaq 6 personer og i Uummannaq 4 personer med blandede baggrunde. I alt er således 72 personer af forskellige geografiske oprindelse i landet interviewet.

Ved interviewene anvendtes følgende interviewskema:

**I tema/spørgsmål 1 behandles: Årsager til fokusgruppens problemer:  
hjemløshed/arbejdsløshed/problemer i forbindelse med alderdom og ungdom**

- Hvad mener I, at årsagen kan være til fokusgruppens problemer: hjemløshed/arbejdsløshed/problemer i forbindelse med alderdom og ungdom?
- Er det fordi der er problemer med velfærden eller manglende lighed mellem borgerne?

#### **I tema/spørgsmål 2 behandles: Det gode liv**

- Hvordan ser et godt liv ud for borgere i fokusgruppen: hjemløshed/arbejdsløshed/problemer i forbindelse med alderdom og ungdom i Grønland i dag?
- Hvad mener I, der behøves for at I får et godt liv i Grønland?

#### **I tema/spørgsmål 3 behandles: Det offentlige velfærdssystem.**

- Hvordan kan det offentlige understøtte, at I får et godt liv?
- i Grønland er det ofte familien, der må træde til med en hjælpende hånd, når samfundets velfærdstjenester kommer til kort. Skal politikerne i vort land satse mere på offentlige velfærdsløsninger på sociale problemer/for familiepolitiske spørgsmål og for „borgere i vanskelige situationer“ end hvad man har gjort hidtil?
- Hvilken betydning har de offentlige tilbud for jeres daglige liv?
- Hvilke offentlige tilbud (f.eks. serviceydelser) kunne gøre det lettere for jer som er hjemløse/arbejdsløse eller har problemer i forbindelse alderdom eller ungdom med at søge eller have arbejde?

#### **I tema/spørgsmål 4 behandles: Private og frivillige indsatser**

Ud over de indsatser og initiativer, det offentlige velfærdssystem tilbyder, kan der være tale om både private og frivillige/civile indsatser:

- Hvilke private indsatser kender I til, og hvilke kunne I forestille jer?
- Hvilke frivillige/civile indsatser kender I til, og hvilke kunne I forestille jer?

#### **Metode**

En kvalitativ forskningsmetode er anvendt for at opfylde undersøgelsens mål.

Fokusgruppeinterviews er valgt som dataindsamlingsmetode. Syv forskellige fokusgrupper i henhold til udvalgte problemstillinger, som består af mænd og kvinder bosiddende i Nuuk, er gennemført og én fokusgruppe med blandede problemstillinger, gennemført i Narsaq, Tasiilaq og Uummannaq.

I fokusgruppeinterviewene er åbne spørgsmål (se ovenfor) anvendt. Spørgsmålene er oversat til grønlandsk, således at interviewene kunne gennemføres på interviewpersonernes modersmål, hvad enten det var grønlandsk eller dansk. Hvert fokusgruppeinterview varede 1 1/2 -2 timer. Fokusgruppeinterviewene blev gennemført som en del af projektundervisningen på Socialrådgiver-uddannelsens 5. (6.) semester i efteråret 2017 og foråret 2018. Interviewene blev gennemført i Nuuk af én af de tilknyttede forskere med deltagelse af studerende, der senere og under supervision gennemførte fokusgruppeinterviewene i Tasiilaq, Narsaq, Uummannaq. Fokusgruppeinterviewene blev optaget på bånd og lydfileterne transskriberet på grønlandsk, og delvis oversat til og nedskrevet på dansk. De enkelte fokusgruppedeltagere er i analysen anonymiserede og alene karakteriseret ved ikke-personhenførbare karakteristika: køn, alder, civilstand, forældrestatus, uddannelse og fødested.

Fokusgruppeinterviewene blev gennemført med deltagelse af to moderatorer. Den ene moderator understøttede deltagerens interaktion i gruppen, formulerede spørgsmålene og opmuntrede interviewpersonerne i gruppen til at formulere og fremkomme med deres meninger og vurderinger. Den anden moderator indspillede interviewene på bånd, og skrev referat af svarene og sørgede gennem opfølgning i interviewsituationen for, at alle spørgsmål blev besvaret og misforståelser eller uklarheder blev afklaret.

### **Fokusgrupper**

Der blev gennemført fokusgruppeinterviews med i alt fem fokusgrupper. I sammensætningen af grupperne var der lagt vægt på en spredning i forhold til fordeling på alder, uddannelse, antal børn, civilstand og fødested er angivet i nedenstående oversigter.

For at undgå muligheden for at enkelte fokusgruppedeltage kan identificeres, gives blot en sammenfattende beskrivelse af grupperne:

#### **Fokusgruppe 1: Gamle mænd og kvinder samlet: 3 mænd og 6 kvinder**

De tre mænd er mellem 65-77 år, to er i født i Nuuk og omegn, mens den tredje er født Nordgrønland. Én mand har en erhvervsuddannelse, og arbejder stadigvæk. To er ufaglærte og arbejder fabrik, og er nu pensioneret. Deres civilstand er at to har ægtefælle mens én er enkemand. Alle tre mænd har børn. Alle har bolig.

De seks kvinder er mellem 63 og 87 år, én er født i Nuuk omegn, to i Sydgrønland, og tre er født i Nordgrønland. Alle kvinderne er ufaglærte. Én er førtidspensionist, 5 er pensionister og 3 har arbejdet i sundhedsvæsenet, og én som køkkenmedhjælp. Deres civilstand er tre har ægtefælle, to er enker og én er enlig. Tre kvinder har ingen børn, og tre har børn. Fem har bolig, mens én er blevet smidt ud fra sin lejlighed for nylig.

#### **Fokusgruppe 2: Arbejdsløse mænd og kvinder samlet: 2 mænd og 5 kvinder**

To mænd er mellem 48-54 år, én er født i Nuuk omegn og én i Midtgrønland. Én har en uddannelse indenfor søfart. Begge mænd har ikke arbejde. Den ene mand har ingen bolig og den anden har lejet privat. Begge har børn. Deres civilstand er den ene er enkemand og den anden er skilt.

De fem kvinder er mellem 28 og 59 år, tre er født i Nuuk, én i Sydgrønland og én i Nordgrønland. Tre har en faglig uddannelse og to har ingen uddannelse. Alle kvinderne har bolig, og alle har børn. Deres civilstand er to har samlever, én er skilt to er singler.

#### **Fokusgruppe 3: Hjemløse mænd: 6**

De seks hjemløse mænd er mellem 22 og 64 år, fire er født i Nuuk og Nuuk omegn, én i Midtgrønland, og én i Sydgrønland. Én har en uddannelse indenfor søfart og resten har ingen uddannelse. To har arbejde som ufaglært, én inden for søfart, tre har ingen arbejde. To bor hos en ven, én har et værelse og resten har ingen bolig. Fire mænd har børn. Deres civilstand er, én er fraskilt og én er enkemand.



**Fokusgruppe 4: Hjemløse kvinder: 6**

De seks er kvinder er mellem 21-66 år, tre er født i Nuuk, én i Sydgrønland, én i Nordgrønland og én i Østgrønland. Alle kvinder har ingen uddannelse, to er førtidspensionister fire har intet arbejde. To bor hos forældre/plejeforældre, to har ingen bolig, én fik lejlighed i for nylig, og én bor i en dårlig lejlighed. Alle kvinderne har børn, to har fået frataget deres børn. Deres civilstand er én er skilt, én er enke, én har samlever, og tre er alene.

**Fokusgruppe 5: Skoleelever i 10. klasse i Ukaliusaq Skolen – piger og drenge samlet: 7 drenge og 7 piger**

Der er syv unge mænd på 15 år. To er født i Nuuk, to i Sydgrønland, to i Nordgrønland og én i Østgrønland. Fem af de unge mænd har søskende og 2 har ingen. De syv unge kvinder er 15 år. Fem er født i Nuuk, én i Midtgrønland og én i Østgrønland. Seks af de unge kvinder har søskende, og én har ingen.

**Fokusgruppe 6: Skoleelever i 10. klasse i Kangillinnguit Atuarfiat – 8 piger**

De otte unge kvinder er 15 år. Én er født i Sydgrønland, resten i Nuuk. Alle otte har søskende.

**Fokusgruppe 7: Skoleelever i 10. klasse i Kangillinnguit Atuarfiat – 8 drenge**

Der er syv unge mænd på 15 år, og én på 14. Fire er født i Nuuk, én i Nordgrønland, én i Østgrønland, én i Sydgrønland og én i Danmark. Én er uden søskende, syv har søskende.

**Fokusgruppe 8: Narsaq - blandet: 2 mænd og 2 kvinder**

Der er to mænd, én i 50'erne og én i 20'erne. Én mand er født i Nordgrønland, den anden i Sydgrønland. Én mand er fisker, én er arbejdsløs. Én mand har børn. To har bolig. Civilstanden er én mand er gift.

To kvinder i 60'erne. Én er født i Nordgrønland, én i Sydgrønland. Én har en uddannelse, to har arbejde. To har bolig. To har børn/plejebørn og én er gift.

**Fokusgruppe 9: Tasiilaq - blandet: 4 mænd og 2 kvinder**

Der er fire mænd i alderen 20-75 år, alle er født i Tasiilaq. To mænd har uddannelse, én er pensionist, to er elever og én er uden arbejde pga sygdom. To har bolig og to kollegieværelse. Tre mænd har børn. Deres civilstand er to mænd er gift, én er skilt og én er enlig.

To kvinder omkring 50 år, født i Tasiilaq. To kvinder har ingen uddannelse og intet arbejde. To kvinder har ingen bolig. To har børn, og én er gift.

**Fokusgruppe 10: Uummannaq - blandet: 1 mand og 3 kvinder**

Der er én mand i 60-årsalderen, født i Uummannaq, ingen uddannelse, han har bolig, tre børn, gift.

Der er tre kvinder mellem 20-65 år født i Uummannaq. To kvinder har uddannelse og én har arbejde. Tre kvinder har børn, gift og bolig.

## Sammenfatning af fokusgruppernes egne udsagn om 'sårbarhed'

### DE GAMLE

- De bliver sårbare, når de mister en ægtefælle især, når det sker pludseligt og når der opstår økonomiske forhold, som de ikke kan handle i forhold til.
- Når de gamle har børn, der er syge, har sociale problemer eller misbrugsproblemer, må de ofte træde til og tage ansvar for børnebørn. Men når de ikke har tilstrækkeligt med kræfter og ressourcer, bliver de sårbare.

### DE ARBEJDSLØSE

- Ved fattigdom, bliver de sårbare.
- Mange har forskellige lidelser som f.eks. stress og depression.
- Når man ikke har penge, kan det forhindre deltagelse i sociale aktiviteter og familiebegivenheder (hvis man f.eks. ikke har råd til at medbringe gave til fødselsdagskaffemik)

### HJEMLØSE MÆND

- Mange har sociale lidelser og traumer fra barndommen – som f.eks. mishandling og udnyttelse, som har konsekvenser i form af sårbarhed i voksenlivet.
- Det er vanskeligt at få arbejde og vanskeligt at få hjælp fra kommunen.
- Mange går med selvmordstanker.

### HJEMLØSE KVINDER

- Mange har sociale lidelser på grund af situationsbestemte sociale forhold (f.eks. tvangsfjernelse af børn, alkohol- og hashmisbrug, ofre for vold) og traumer.
- Som hjemløs er man tit udsat for socialt pres f.eks. forventning/krav om betaling for overnatning.

### SKOLEELEVER

- Mange bliver sårbare ved sygdom (egen og families).
- Man bliver sårbar, når man mister – f.eks. et familiemedlem – til selvmord.
- Sårbarhed også, når man ikke kan passe skolen og ikke komme videre med uddannelse.
- Sårbarhed forbundet med stimulanser.

**'SAMMENSAT' GRUPPE I NARSAQ**

- Sårbarhed er fattigdom på grund af arbejdsløshed og store boligudgifter.
- Sårbarhed skyldes også omsorgssvigt og stort alkohol- og hashmisbrug.

**'SAMMENSAT' GRUPPE I TAASILAQ**

- Sårbarhed er fattigdom på grund af arbejdsløshed, mangel på uddannelsesmuligheder og hjemløshed.
- Sårbarhed skyldes også omsorgssvigt og stort alkohol- og hashmisbrug.

\*Se sammenskrivning af Udvalgte svar fra fokusgruppediskussionerne Bilag 2

## Ekspertundersøgelsen

– online indsamlede svar på sårbarhed

### Brugen af eksperter i undersøgelsen

Ekspertbegrebet kan i denne sammenhæng inddeles i to, hvor vi her taler om formelle og uformelle eksperter. Vi holder i denne sammenhæng fast i ekspertbegrebet, da det er det, der gøres brug af i vulnerabilitystudier (altså undersøgelser af sårbarhed). I videnssociologien er denne gruppe også omtalt som intellektuelle, specialister, lærde, ældre, skriftkloge, videnskabsfolk mm. Sociologien Talcott Parsons skriver, som en af de første samlet om gruppen af intellektuelle og deres sociale opgaver og ansvar. For Parsons var der ofte tale om en erhvervsgruppe, som man kunne tildele intellektuelle opgaver og som samfundet kunne forvente sig et udbytte af (Parsons, 1969). Max Weber skrev ligeledes om akademikeren, der overfor øvrigheden skulle være til nytte med sin viden (Weber, 1919/2003).

Klassisk kobles ekspertise til viden og erfaring. Sociologen Richard Sennett anvender i denne sammenhæng Erik Eriksons vurdering af at ekspertniveauet opnås efter 10.000 timers arbejde (Sennett, 2008). Det kunne svare til mere end 5 års fuldtidsarbejde efter vores grønlandske arbejdstidsregler. Den almene brug af ekspertbegrebet ses ofte koblet til uddannelsesniveauet.

Professor i videnskabshistorie Peter Dear anvender denne, ikke helt lette, beskrivelse af videnskabelige eksperter:

*En ekspert er, med andre ord, en person, der regnes for at have erfaring med relevante spørgsmål. I denne forstand skal ekspertisen være generisk; den kan ikke være helt unik. Hvis den var det, ville den ikke være bedre end et privat Sprog. Erfaringen som ekspertise er således et spørgsmål om de kulturelt sanktionerede teknikker, hvorved troværdigheden for erfaringsmæssige påstande er etableret. Faktisk er fælles erfaring afhængig af evnen til at genkende en slags kvalitet eller egenskab, som folk ("eksperter") kan være siges at have.*

(Dear, 2004, p. 207)

Robert Merton har en mere pragmatisk definition:

*Vi betragter personer som intellektuelle, når de for så vidt dedikerer sig til at dyrke og skabe viden [...] Det skal bemærkes, at "det intellektuelle" her refererer til en social rolle og ikke til en total person.*

(Merton, 1967, p. 209)

Koblingen mellem eksperter og forskere har længe været debatteret, da forskere i flere tilfælde citeres for udtalelser der ligger uden for deres fagområde (Grundmann, 2017; Nowotny, 1981).

Ekspertter kan i denne sårbarhedsundersøgelse også være ansatte i praksisfeltet med en høj anciennitet f.eks. en institutionsleder med mange års erfaring. Her trækkes der på et mere uformelt ekspertbegreb, som f.eks. kan været rundet af viden fra mesterlæring eller de sociale læreprocesser, hvor viden er opnået via sidemandsoplæring og et langvarigt ophold inden for et arbejdsområde eller i form af frivilligt arbejde (Kvale & Nielsen, 1999).

## Selve undersøgelsen

Der er til undersøgelsen udpeget en række eksperter, som dels er repræsentanter fra praksis- og NGO-feltet og fra forsknings- og undervisningsmiljøet. I alt er der taget kontakt til 132. Ud af disse har 35 svaret på vores spørgsmål. Det blev en lang bruttoliste ud fra en vurdering af, hvem der kunne have lyst til at deltage i undersøgelsen. Det er ikke en kvantitativ opgørelse, og det er derfor af mindre betydning, at alle ikke har svaret. Der er tale om en række kvalitative vurderinger på ekspertniveau. De adskiller sig fra telefoninterviewundersøgelsen ved at være dagligt orienteret inden for feltet af sårbare grupper.

Der blev stillet 11 overordnede spørgsmål og 15 underspørgsmål eller followup spørgsmål. Til formålet har vi anvendt Survey Monkey© til at skabe en online platform, hvor svarene kunne registreres individuelt.

Spørgsmålene er fordelt mellem lukkede- og åbne svarkategorier. Åbne svar var f.eks.:

1) Hvilke(n) gruppe(r) i samfundet, synes du, er mest sårbare i dag?

Inuiaqatigiinni immikkut inissisimasut ataatsit/arlallilluunniit kerliit isummat malillugu ullumikkut sanngiinnerpaatut inissisimappat?

Eller:

9) Er der efter din opfattelse andre faktorer, der ikke er nævnt oven for, og som kan forårsage sårbarhed i vores land/samfund?

Illit paasinninnerit malillugu qulaani taagorneqartut saniatigut

nunatsinni/inuiaqatigiinni sanngiinnerisutut inissisimanermut peqquteqarpa?

Og særligt det sidste som er vigtigt, da det henviser til en ekspertvurdering af løsningsforslag:

11) Kan du pege på viden på området, som særligt kan styrkes i forhold til sårbare grupper?

Sanngiinnerusutut inissisimasut eqqarsaatigalugit ilisimasat arlaat immikkut nukittorsartariaqarpa?

De lukkede svar optrådte med fast svarkategorier såsom "ja", "nej", "enten eller". Eksempler på disse er f.eks.:

2) Er der efter din opfattelse forskelle inden for byer/bygder?

Illit paasinninnerit malillugu illoqarfinniittut nunaqarfinniittullu assigiingissuteqarpat?

Eller:

- 5) Findes der efter din opfattelse fattigdom i Grønland?  
Illit paasinninnerit malillugu Kalaallit Nunaanni piitsuussuseq atuuppa?

De svarkategorier, som var åbne er dernæst blevet kodet, således at gennemgående temaer fremtrådte (Bowker & Star, 2013; Charmaz, 2006). Det er foregået således, at svarene blev printet og kondenseret så sammenfaldende svar og synonymer blev sammenskrevet (Kvale & Brinkmann, 2009). Dernæst er kondenseringerne gennemgået for markører og sammenlignet.

Af grafiske hensyn er der i et enkelt tilfælde valgt en wordcloud som fremstillingsmetode. Wordclouden trækker de besvarelser frem, som kvantitativt fylder mest.

De lukkede svarkategorier lader sig kvantificere, men det er i denne sammenhæng ikke relevant at der. I den sammenhæng har det været muligt at udforme grafer, som gav et hurtigt overblik over eksperternes svar.

## Analyse af ekspertspørgsmålene

Neden for fremhæves de centrale spørgsmål, som ekspertgruppen har forholdt sig til. Der blev endvidere svaret på en række underspørgsmål, hvor man havde mulighed for at uddybe det forrige svar. I det omfang, hvor der er tale om underspørgsmål, som har kunnet vise videre til forslag og handling på området, er de blevet inddraget i denne analyse.

### Hvilke grupper vurderes som mest sårbare i dag?

Dette er undersøgelsens indledende og åbne spørgsmål. Svarene er sammenskrevet til en tekstfil som blev sendt igennem en wordcloudproces.

Det er gennemgående børn 0-18 år og socialt udsatte, der fylder i denne besvarelse, som det også fremgår nedenstående wordcloud:



Børn og unge er som kategori meget fremtrædende sammen med en blandet gruppe af socialt udsatte voksne.

Gennemgående svarer eksperterne, at de har valgt grupperne børn, inklusiv unge, og socialt udsatte voksne fordi: *"For mange børn er omsorgssvigtede"* og *"Mange socialt udsatte har en udsigtsløs fremtid"*.

Ekspertyperne vurderer, at opmærksomheden kan styrkes gennem tidlige indsatser og ved at styrke fagligheden på området. Nogle eksperter taler også om behovet for at gøre sagsbehandlingen nemmere i det offentlige system.

De mener generelt, at der er god politisk opmærksomhed på området, men der mangler handling og metoder, som virker. En skriver: *”For meget snak og for lidt kendskab til handling”*. På voksenområdet er svarende mere individuelle. Der tegner sig dog et billede af, at fokus især på ældre og handicappede bør styrkes betydeligt.

Ændringer bør ske i form af øget inddragelse. Det gælder både på børne-, ældre- og familieområdet. Der skrives om forslag som: en ældretalsmand, flere midler og mere viden. Generelt går begrebet tværfaglighed igen som et ’ændringsforslag’. Det skal forstås således, at offentlige sektorer skal styrke deres gensidige kommunikation.

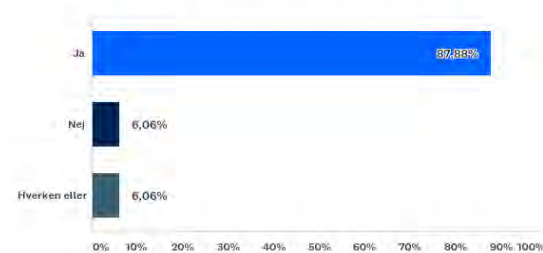
Til sidst spørges der direkte til frivillighed: *”Hvilke frivillige/civile indsatser kan der iværksættes?”* Til det svares der, at særligt inddragelse og åbninger i samarbejdet mellem offentlige instanser og frivillige foreninger bør styrkes. En skriver også, at man kan: *”Styrke samarbejdet mellem frivillige foreninger”*.

Dernæst følger en række lukkede spørgsmål som kort ridser op, hvad eksperterne opfatter i forhold til fattigdom samt forskel på by og bygd. Her er igen tale om 35 besvarelser. Det er ikke en kvantitativ opgørelse men korte statements, hvor deres ekspertvurdering kommer til udtryk:

## Der findes fattigdom i Grønland

Det blev udformet som et lukket ja/nej/Hverken eller-spørgsmål. Findes der fattigdom i Grønland? Ud af de 35 eksperter, der har svaret fremgår det af tabel figur 1, at et langt overvejende flertal svarer at ja, der er fattigdom i landet.

Findes der efter din opfattelse fattigdom i Grønland? Illit paasinninnerit malillugu  
Kalaallit Nunaanni piitsuussuseq atuuppa?



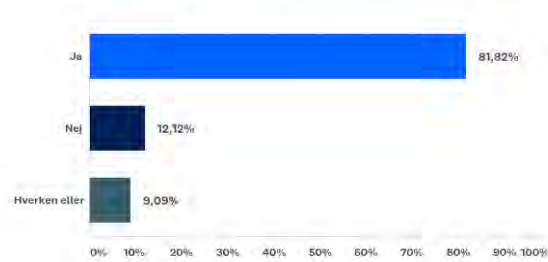
(Figur 1: Fattigdom i Grønland)

Spørgsmålet udspecificeres dernæst i forhold til børn (figur 2) og om eksperterne ser tegn på fattigdom generelt i forbindelse med deres arbejde (figur 3).

Det vurderes endvidere, at der kan tales om specifik fattigdom blandt børn (figur 2). Der har dog sneget sig en fejl ind i denne svarmulighed således, at man har kunnet afkrydse flere steder. Det giver i dette tilfælde en mindre fejlmargen.



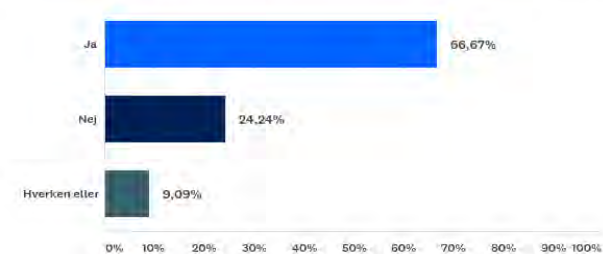
Kan man tale om specifik fattigdom blandt børn? Piitsuussuseq meeqqat ilaannut taamaallaat atuuttoq oqaatigineqarsinnaava?



(Figur 2: Fattigdom blandt børn i Grønland)

Er fattigdom noget som du ser/så tegn på i dit arbejde?

Er fattigdom noget som du ser/så tegn på i dit arbejde? Illit sulininni piitsuussuseq/piitsuussutsimut takussutissat takusarpigit?



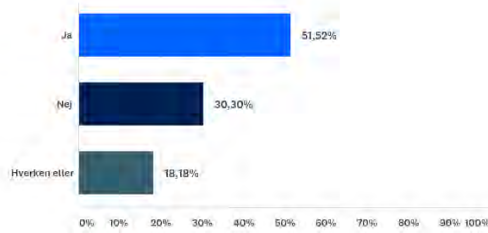
(Figur 3 – Ser du tegn på fattigdom i dit arbejde?)

Dette kommer der ikke entydige svar på. De eksperter, vi har spurgt er fra forskellige områder i samfundet. Nogle er fra praksissektoren og de kan til dagligt godt have direkte erfaring med fattigdom. Andre er fra forsknings-, departements- og undervisningsmiljøet, og for denne gruppe er det ikke sikkert, at de direkte ser tegn på fattigdom i deres arbejde. Alligevel er det 2/3, som svarer at de ser tegn på fattigdom i deres arbejde, uden at fattigdomsbegrebet er defineret yderligere.

## Er der forskel på socialt dårligst stillede og økonomisk dårligst stillede?

Eksperterne er ikke tydeligt enige, når det kommer til spørgsmålet om forskellen på socialt dårligst stillede og økonomisk dårligst stillede. Kan man f.eks. have en indkomst som gennemsnittet og samtidig have sociale problemer? Hænger sociale problemer på den anden side sammen med at man også har en lav indkomst? Det er ikke spørgsmål som eksperterne er entydige omkring jævnfør figur 4. Ca. halvdelen er af den opfattelse, at man godt kan tale om en adskillelse af økonomiske og sociale problemer. Hver tredje mener, at man ikke kan sige, at de to ting hænger sammen. Endelig er der en mindre gruppe, der ikke har et endeligt svar på spørgsmålet.

4. Kan man efter din opfattelse adskille socialt dårligst stillede og økonomisk dårligst stillede? Illit paasinninnerit malillugu inooqataanikkut ajornerpaamik inissisimasut aningaasaqarnikkullu inissisimaneerliornerpaat immikkoortinneqarsinnaappat?

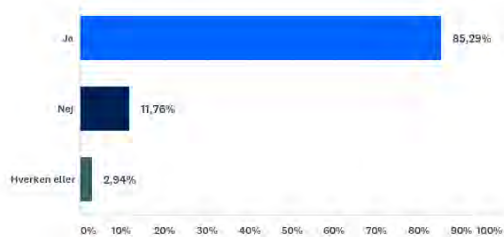


(Figur 4: Kan social dårligst stillede sidestilles med at have en dårlig økonomi)

### Forskelle inden for byer/bygder

Omkring spørgsmålet om forskelle på byer og bygder er der i forhold til spørgsmålet ovenfor i figur 4 mere enighed. Langt størstedelen af de 35 som svarede mente, at der er forskelle på byer og bygder, når det kommer til sårbare i samfundet.

Er der efter din opfattelse forskelle inden for byer/bygder? Illit paasinninnerit malillugu illoqarfinniittut nunaqarfinniittullu assigiinngissuteqarpat?



(Figur 5: Forskelle på byer og bygder)

## Faktorer, faglighed og viden

I de tre sidste underafsnit sættes der fokus på, hvad eksperterne vurderer som muligheder for at komme videre ud fra forhold om viden, der kunne styrkes og hvilke faglige udfordringer der kunne peges på. Først bad vi dog eksperterne forholde sig til, hvilke andre faktorer der kunne siges at ligge bag sårbarhed i samfundet. Efter nogle enkelte inddelinger og en lettere kondenseringsproces har vi ladet forslagene stå i en direkte form, da langt størstedelen af forslagene let lader sig omsætte til anbefalinger.

### Faktorer der kan forårsage sårbarhed i samfundet

Spørgsmålet, som er tilpasset efter den engelske sprogpakke fra Røde Kors, var måske ikke helt entydigt omkring besvarelsesformen. Vi har groft inddelt de svar vi fik og som fordelte sig efter grupper i samfundet. Problemstillinger kunne identificeres på individniveau og på en række mangeltilstande.

Blandt grupper i samfundet pegede eksperterne på dem der:

- Har en udsigtsløs fremtid
- Er tabt af udviklingen
- Som børn ikke er skoleparate
- Har en utilstrækkelig folkeskole
- Er boligløse og får deres børn anbragt
- Har ringe boligvilkår
- Har sæsonbestemte indtægter

Disse problemstillinger på individ- eller mindre gruppeniveau kan også forårsage sårbarhed:

- At man berøres af fordomme
- At der sker forskelsbehandling
- At man er ufaglært
- At der eksisterer store sprogforskelle eller at man kun kan et sprog
- At man er ensom
- At man mobbes
- At der sker fald i arbejdsudbuddet
- At man er anderledes

Det sidste kategoriseres her som en række mangeltilstande, som det fremgik af svarene:

- Mangel på evnen til at varetage eget liv
- Manglende børnesyn
- Mangel på personlige ressourcer
- Mangel på opmærksomhed omkring de svage i samfundet

- Mangel på lyst til at søge hjælp
- Mangel på rollemodeller

## Hvordan kan fagligheden styrkes?

I faglighedsspørgsmålet er et gennemgående indtryk, at eksperterne har svaret med øje på opkvalificerings- og uddannelsesbehov i samfundet. I nogle af svarene er der meget konkrete forslag, men der er også svar, som er af en meget generel karakter så som:

- Viden om konfliktløsning
- Dialog om samarbejde
- Opbygning af selvværd
- Sociale indsatser skal prioriteres
- Styrkelse af ressourcer til at kunne handle
- Bæredygtige lokalsamfund

Ovenstående punktliste er svar, som ikke henviser til bestemte professioner eller fagområder. Det er svar som man kunne koble til empowermentstrategier som f.eks. kapacitetsopbygning og lignende. Det ligger f.eks. ganske tæt op af noget af det arbejde vi har set inden for communitypsykologien, som blandt andet har været anvendt i Paamiut (Berliner et al., 2009; Inuulluataarneq, 2012).

Den anden gruppe af svar ligger tættere på f.eks. viden om voksenlæring, efteruddannelse osv. Her efterspørges følgende:

- At man på ældreområdet styrker faglighed
- Et øget samarbejde mellem social- og sundhedsvæsen
- Efteruddannelse af arbejdsløse
- Uddannelse af fagpersoner der arbejder med børn og unge
- Uddannelse af fagpersoner der arbejder med ældre
- Opkvalificering af ufaglærte
- Uddannelse af fagfolk der arbejder med børn
- Større faglighed inden for socialområdet
- At man skal anerkende at der med hjemløshed følger massive problemer
- Bedre sagsbehandling af børn og unge
- Bedre sagsbehandling af udsatte voksne
- Flere uddannede pædagoger
- Styrkelse af familierne
- Styrket samarbejde mellem børneinstitutioner, politi, skolevæsen, socialvæsen og sundhedsvæsen
- Flere sygeplejefaglige ledere
- Forældreuddannelse

På nogle områder såsom det socialfaglige område har Socialstyrelsen f.eks. i samarbejde med Iisimatusarfik flere efter- og videreuddannelsestilbud i gang. Der kan dog gå noget tid, før dette sætter sig igennem i samfundet generelt.

### Hvordan kan viden på området styrkes?

På dette sidste spørgsmål peger eksperterne på en række områder, hvor viden i samfundet bør styrkes blandt andet:

- Viden om effekten af tidlig indsats
- Viden om at blive direktør i eget liv
- Viden om hvorfor der er overgreb
- Viden om konsekvenser af overgreb
- Viden om sund seksualitet
- Viden på velfærdsområdet
- Viden om udsathed
- Viden om selvmord
- Viden om demensområdet
- Hvordan viden trækkes ind fra andre lande
- Fagpersonalet viden om hvordan man spotter krænkelse og omsorgssvigt

Til sidst følger svar, som forholder sig mere generelt til viden. Det handler blandt andet om at få et "bedre datagrundlag" samt at den viden, der allerede er i samfundet, gøres tilgængelig i f.eks. videnscentre.

## Kort opsamling

Ifølge svarene fra 35 eksperter er det børn (0-18 år) og socialt udsatte voksne, som vurderes til at være de mest sårbare. Hos eksperterne er der bred enighed om at der er fattigdom i Grønland på et generelt plan, men der er også decideret tegn på børnefattigdom. Det er dog ikke entydigt, at økonomiske problemer og sociale problemer følges ad. Så ifølge eksperterne kan vi ikke sige, at med f.eks. lav indkomst følger der også sociale problemstillinger. I Grønland er der i forhold til sårbare grupper forskel på bygd og by. Det er der bred enighed om, og det stemmer også overens med andre udsagn i forskning på det sociale område. Eksperterne blev bedt om at forholde sig til områder, hvor vi fremover kunne forvente yderligere tegn på sårbarhed. Svarene, som blev inddelt i tre kategorier, peger på følgende:

**På gruppeniveau** handlede det om dem, som ikke får muligheden for at opnå tilstrækkeligt faglige kompetencer til at kunne begå sig i fremtidens samfund. Det handlede også om at sikre bedre boligforhold samt at understøtte grupper med sæsonbestemte indtægter.

**På individniveau** handlede det om borgere udsættes for fordomme og diskrimination. Det handlede også om dem som ikke blev integreret på arbejdsmarkedet.

**Som en mangelforståelse** ses en række udfordringer: vi skal være opmærksom på udsatte grupper og støtte dem i at tage vare på eget liv. Endvidere skal vi styrke børnesynet i samfundet samt understøtte rollemodeller og etablere hjælpeforanstaltninger.

Udfordringerne skal løses ved at koble til empowermentstrategier som f.eks. kapacitetsopbygning og lignende. Dette ligger tæt op ad det arbejde, vi siden årtusindskiftet har set på forskningsniveau i form af lokalsamfundsprojekter rundt om i landet.

Det kan konkret ske, som eksperterne foreslår, gennem opkvalificering af særligt velfærdsprofessioner såsom skolelærere, pædagoger, socialrådgivere og sygeplejersker. I den forbindelse skal man huske på gruppen af ufaglærte, hvor man sagtens kunne internere visionerne for livslang læring, da efteruddannelse ligeledes indgår som et generelt forslag sammen med ønsket om mere tværfaglighed blandt de offentlige instanser. anbefalinger omkring efteruddannelse skal tages med forbehold når det drejer sig om fisker- og fangerhvervet, hvor man ofte taler realkompetencer.

Til sidst anbefaler eksperterne generelt at forskning på social- og sundhedsområdet prioriteres. Det handler om at skabe større indsigt, bedre datagrundlag og flere videnscentre.

## Litteratur til ekspertgruppen

- Berliner, P., Lyberth, S., Markussen, M., Henderson, S., Larsen, L. N., & Vestergaard Mikkelsen, S. (2009). Paamiut Asasara: communitymobilisering, livsglæde og deltagelse. *Psyke & Logos*, 30(1), 103–123.
- Bowker, G. C., & Star, S. L. (2013). *Sorting things out : classification and its consequences*. Massachusetts: MIT Press.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: a practical guide through qualitative analysis*. London: Sage.
- Dear, P. (2004). 11 Mysteries of state, mysteries of nature. *States of Knowledge: The Co-Production of Science and the Social Order*, 206.
- Grundmann, R. (2017). The Problem of Expertise in Knowledge Societies. *Minerva*, 55(1), 25–48.
- Inuulluataarneq. (2012). *CBPR Paamiuni / CBPR in Paamiut*. Greenland: Montant University / Iisimatusarfik.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview: introduktion til et håndværk* (Vol. 2. udgave). Kbh.: Hans Reitzel.
- Kvale, S., & Nielsen, K. (1999). *Mesterlære: Læring som social praksis*. (S. Kvale & K. Nielsen, Eds.). Kbh.: Hans Reitzel 2004.
- Merton, R. K. (1967). *Social Theory and Social Structure* (Revised an). New York: The Free Press.
- Nowotny, H. (1981). Experts and Their Expertise: On the Changing Relationship Between Experts and Their Public. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 1(3), 235–241.
- Parsons, T. (1969). "The Intellectual": A social role category. In P. Reiff (Ed.), *On Intellectuals*. New York: Doubleday.
- Sennett, R. (2008). *The craftsman*. London: Yale University Press.
- Weber, M. (2003). Videnskab som levevej. In Max Weber (Ed.), *Udvalgte tekster, Bind 1*. København: Hans Reitzel.

## Litteratur til indledningen

- Arnfjord, S. (2016). Sociale forhold og socialpolitik i Grønland. In I. H. Møller & J. E. Larsen (Eds.), *Socialpolitik* (4th ed.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Arnfjord, S., & Andersen, J. (2014). Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland. *Dansk Sociologi*, 4(25).
- Christensen, E., & Baviskar, S. (2015). *Unge i Grønland - Med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb*. København.
- Departementet for Familie og Sundhed. (2008). *Hjemløs i Grønland - et skøn over samtlige kommuners hjemløse*. Nuuk.
- Departementet for Sociale Anliggender. (2010). *Pilotprojekt om Fattigdom*. Nuuk.
- Hansen, K. E., & Thor, A. (2013). *Hjemløshed i Grønland*. København: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Mortensen, L. (2008). *Børns levestandard i Grønland*. Nuuk: MIPI.
- Niclasen, B., & Arnfjord, S. (2015). Skolen og skoletrivsel. In B. Niclassen & P. Bjerregaard (Eds.), *Folkesundhed blandt skolebørn - resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2014*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Pedersen, C. P., & Bjerregaard, P. (2012). *Det Svære Ungdomsliv - Unges Trivsel i Grønland 2011 - En Undersøgelse Om De Ældste Folkeskoleelever*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Poppel, B., Kruse, J., Duhaime, G., & Abryutina, L. (2007). *SLiCA Results*. Anchorage: Institute of Social and Economic Research, University of Alaska.
- Poppel, M. (2010). Kvinder og velfærd i Grønland. In G. L. Rafnsdóttir (Ed.), *Kvinder og velfærd i Vestnorden*. København: Nordisk Ministerråd.
- Poppel, M. (2015). Are Women Taking over Power and Labour from Men? Gender Relations in Pre- and Post-colonial Greenland. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 23(4), 303–312. <http://doi.org/10.1080/08038740.2015.1091546>
- Poppel, M. (2016). Citizenship of Indigenous Greenlanders in a European Nation State: The Inclusionary Practices of Iverneq. In M. Moosa-Mitha & L. Dominelli (Eds.), *Reconfiguring Citizenship: Social Exclusion and Diversity within Inclusive Citizenship Practices (Contemporary Social Work Studies)*. Routledge.
- Skatte- og Velfærdscommissionens betænkning. (2011). *Vores Velstand og Velfærd - Kræver Handling Nu*. Nuuk: Grønlands Selvstyre. Retrieved from [www.nanoq.gl/skv](http://www.nanoq.gl/skv)
- Sørensen, S. E. (2010). *Fattigdomsprojektet*. Nuuk.
- Wulff, S., & Nielsen, S. L. (2007). FN's Børnekonvention og barnets ret til en tilstrækkelig levestandard.



## **Bilagssamling**

**Bilag 1**      **Ekspertspørgsmålene**

**Bilag 2:**      **Udvalgte svar fra Fokusgruppet Diskussionerne**

**Bilag 3:**      **HS Analyse 2017: Befolkningen om sårbarhed**